

20-Yanvar, 2026-yil

**BANKLAR FAOLIYATIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN
FOYDALANISHNING AHAMIYATI VA XIZMAT KO‘RSATISH
SOHALARIDAGI SALMOG‘I**

Qurbonov Xusrav Xudoyberdi o‘g‘li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Moliya fakulteti MMT-52/24 guruh 2-bosqich talabasi,

e-mail. xusrav2104@gmail.com

Ilmiy rahbar: Allayarov Suxrob Rustamovich

TDIU "Moliya va moliyaviy texnologiyalar" kafedrası dotsenti

Bugun biz global raqamli iqtisodiyot asrida banklar faoliyatida innovatsion yondashuvlarga asosan ijobiy o‘zgarib borayotganini kuzatmoqdamiz. Hozirgi payt banklar orasida raqobatbardoshlikni saqlab qolish uchun tashkiliy innovatsion o‘zgarishlarini modernizatsiya qilish banklar orasidagi dolzarb masalaga aylangan. Shundan kelib chiqib, ayni vaqtda biznesdagi muvaffaqiyatning asosiy omillaridan biri – bu doimiy innovatsiya siyosatidir.

Kelajakda ilg‘or bank texnologiyalarini rivojlantirish va bu orqali bank tizimi va xizmatlari sifatini oshirish bank muassasalari uchun faoliyatining asosiy tamoyili sifatida qaralishi mumkin. Mavjud innovatsion yondashuv bank loyihalari va xizmatlari ko‘lamini kengaytirish, shuningdek, tijorat banklari tomonidan mijozlarga xizmat ko‘rsatishni samarali tashkillashning muhim shartlaridan biri bo‘lib, aksariyat hollarda bank faoliyatining samaradorligini va rivojlanish istiqbollarini belgilab beradi.

Jahon amaliyotiga ko‘ra, tijorat banklarida masofaviy bank xizmatlari hamda yangi raqamli texnologiyalar orqali bank tizimidagi muammoli holatlarni bartaraf etish maqsadida moliyaviy yechimlar ishlab chiqishni taqazo qilmoqda. Xususan, jahon bank tizimini mobil texnologiyalar, raqamli banklar, biometrik texnologiyalar, blokcheyn texnologiyasi va sun‘iy intellekt kabi zamonaviy texnologiyalar bilan o‘zaro bog‘liq ravishda rivojlanishni ilgari surmoqda. Bu esa banklar uchun masofaviy bank xizmatlarini innovatsion va texnologik jihatdan takomillashtirish borasida o‘zaro bog‘liq ilmiy-amaliy tadqiqotlar qilishni taqazo qilmoqda.

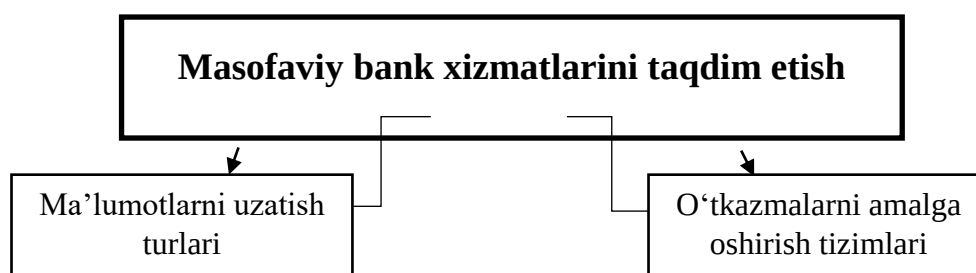
Bu texnologiyalarni O‘zbekiston respublikasida ham qo‘llash to‘g‘risida ko‘plab tizimli ishlar olib borilmoqda. Bunga yaqqol misol sifatida O‘zbekiston respublikasi prezidenti Shavkat Mirziyoyevning bank ishi to‘g‘risida “*Bank boshqaruvi: strategik maqsadlarni, korporativ boshqaruv siyosatini, bankning boshqa ichki siyosatlarini, shu jumladan tavakkalchiliklarni aniqlash, boshqarish, monitoring qilish va tavakkalchiliklar to‘g‘risida xabardor etish, kapitalning yetarliligini lozim darajada saqlab turish siyosatini*

amalga oshirishi ”^[17]. Albatta hozirgi kun talablariga binoan bank ishida yangi innovatsiya qo‘llash ham dolzarbligini aytish joyiz.

Bu mazmundagi qonunlar joriy etilishi tarmoqlar bo‘yicha yangilanishlar uchun asosiy burilish vazifasini o‘tadi

Masofadan bank xizmatlarini iste’molchilarga taqdim etish mohiyatiga ko‘ra, moliyaviy o‘tkazmalarni amalga oshirish va ma’lumotlar olib turish tizimlariga ajratishimiz mumkin (1-rasm). Ma’lumotlarni uzatish turlariga axborotlarni yetkazib berish va qabul qilish, so‘nggi o‘tkazmalar haqida ma’lumotlar olish hamda boshqa xizmatlarni bank taklif etishi mumkin.

1-rasm. Masofaviy bank xizmatlari taqdim etish yo‘llari^[18].

Masofaviy bank xizmatlarini ko‘rsatuvchi tizimlar mijozlar uchun uning masofadan berilgan topshiriqlarga binoan (bankka kelmasdan) bank tomonidan xizmatlar ko‘rsatilishini xarakterlovchi asosiy vosita. Bu tizimlar yaqqol ravishda simsiz aloqa kanallari orqali, xususan onlayn, kompyuter, telefon, mobil telefon, va interfaol television kabellar orqali amalga oshiriladi. Masofaviy bank xizmatlari bevosita yangi raqamli texnologiyalarga bog‘liq hamda o‘zaro yaxlitlikni kasb etadi.

Moliyaviy soha rivojlanishining yangi bosqichi muqarrar ravishda raqamli transformatsiyaga olib kelgan holda bank mahsulotlari, marketing va sotish, mijozlarga xizmat ko‘rsatish hamda operatsion jarayonlar raqamli muhitga o‘tadi.

L. Koxning fikriga ko‘ra, “... bank innovatsiyalari - bevosita foydalanuvchilar uchun ishlab chiqilgan va mijozlarning o‘zlari tomonidan qo‘llanadigan, avvalgi texnologik innovatsiyalarga nisbatan takomillashtirilgan, bank jarayonining bir qismi bo‘lgan zamonaviy infokommunikatsiya texnologiyalariga o‘tkazilgan inovatsiyalardir”^[19].

¹⁷ <https://tengebank.uz/> “Bank faoliyati to‘g‘risidsada” O‘zR 05.11.2019 y. O‘RQ-580-son Qonuni bilan tasdiqlangan.

¹⁸ Дистанционное банковское обслуживание. Коллектив авторов / КНОРУС, ЦИПС и Р. - М.: 2010. (Tuzuvchi shaxs tomonidan o‘zgartirishlar kiritilgan)

¹⁹ Кох, Л.В. (2010). Принципы и механизмы повышения эффективности банковской деятельности на основе использования инноваций:

Banklar tizimida innovatsion texnologiyalar foydalanilishi moliyaviy xizmatlarni yanada samarali, xavfsiz va qulay qilishga yordam beradi. Quyidagi asosiy yo‘nalishlarda innovatsion texnologiyalar qo‘llaniladi:

1. Internet-banking va mobil banking: Mijozlar o‘z hisoblarini onlayn boshqarish, to‘lovlarni amalga oshirish va boshqa xizmatlardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘lishadi. Mobil ilovalar orqali bank xizmatlariga kirish qulayligi oshadi.

2. Blockchain va kriptovalyutalar: Blockchain texnologiyasi xavfsiz tranzaksiyalarni amalga oshirishda qo‘llaniladi. Kriptovalyutalar esa yangi moliyaviy vosita sifatida rivojlanmoqda.

3. AI va mashina o‘rganish: Sun‘iy intellekt va mashina o‘rganish algoritmlari mijozlarning xatti-harakatlarini tahlil qilish, kredit risklarini baholash va fraud (firibgarlik) aniqlashda qo‘llaniladi.

4. Big Data: Katta ma‘lumotlar tahlili banklarga mijozlar haqidagi ko‘proq ma‘lumot olish va shaxsiylashtirilgan xizmatlar taklif etishda yordam beradi.

Bank tizimida raqamlashtirish jarayonlari kengayib borar ekan, masofaviy xizmatlarni uyg‘unlashtirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda xizmatdan foydalanuvchilar haqidagi ma‘lumotlarni to‘g‘ri va aniq yig‘ish hamda qayta ishlash uchun **katta ma‘lumotlar texnologiyasi (Big Data)** qo‘llaniladi. Bunday yondashuv bank faoliyatining samaradorlikni oshirib, bozorda raqobatga chidamli va talab yuqori bo‘lgan yangi **raqamli mahsulotlarni yaratish** hamda mavjud xizmatlar qamrovni kengaytirishga asosiy dastak bo‘ladi. Big Data texnologiyasi yordamida foydalanuvchi va mijozlarga oid katta hajmdagi ma‘lumotlarni **juda kam vaqt ichida** tahlil qilish mumkin, bu esa qarorlar qabul qilish aniqligini va xizmat sifati darajasini oshiradi.

5. Raqamli identifikatsiya: Biometrik texnologiyalar (barmoq izlari, yuzni tanish) va raqamli identifikatsiya tizimlari xavfsizlikni oshirish va mijozlarning shaxsini tasdiqlashda qo‘llaniladi.

6. Fintech kompaniyalari bilan hamkorlik: Banklar fintech startaplari bilan hamkorlik qilib, innovatsion xizmatlar va mahsulotlarni taklif etishda raqobatbardosh bo‘lishadi.

7. Avtomatlashtirilgan xizmatlar: Chatbotlar va virtual yordamchilar mijozlarga 24/7 xizmat ko‘rsatish imkoniyatini beradi, shu bilan birga, operatsion xarajatlarni kamaytiradi.

8. Xavfsizlik texnologiyalari: Kiberxavfsizlikni ta‘minlash uchun yangi texnologiyalar, masalan, shifrlash va xavfsizlik devorlari (firewall) qo‘llaniladi.

Tadqiqot natijalari bo‘yicha olimlarning quyidagicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqishmoqda:

- Mobil texnologiyalarni, birinchi navbatda, ijtimoiy-maishiy xizmatlarni ko‘rsatish, transport, savdo, ayniqsa, hududlarda joriy etish;

- Naqd pulsiz to‘lovlarni amalga oshirishda innovatsion mahsulotlarni, shu jumladan, bevosita muloqotsiz va mobiul texnologiyalarni rivojlantirishni ilg‘or surish;

- Axborotlarni “BigData” asosida yig‘ish, qayta ishlash va tahlil qilish bo‘yicha avtomatlashtirilgan tizimni joriy etish.

20-Yanvar, 2026-yil

Xulosa qilib aytganda, masofaviy va yangi texnologiyalarga asoslangan bank xizmat turlarini amaliyotda qo‘llash davlat iqtisodiy va texnologik taraqqiy sharoitidan kelib chiqqan holda joriy qilish va ularni samaradorligini oshirish yo‘llari bilan bank xarajatlarini kamaytirishga erishiladi. Innovatsion texnologiyalarni joriy qilishda ushbu texnologiyalar bilan bog‘liq xizmatlarni unutmaslik kerak. Bugungi kunda tijorat banklari kibertahdidlar sonining keskin ortishiga duch kelmoqda. Hozirda mobil banking orqali foydalanuvchilarning shaxsiy ma’lumotlariga kirish va xakkerlik bilan bog‘liq firibgarlik harakatlari soni ortib bormoqda. Bundan tashqari, mamlakatimizda bank sektori texnologik va shaxsiy risklarga duch kelmoqda. Innovatsion texnologiyalarini joriy etishning shiddat bilan rivojlanishi malakali boshqaruv kadrlarining yetishmasligi va axborotlar tuzilmalar o‘rtasidagi o‘zaro aloqada qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Shu asosda, O‘zbekistonda iqtisodiyotni raqamlashtirish sharoitida tijorat banklari o‘z mijozlari uchun yangi texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha keng qamrovli innovatsion siyosatni amalga oshirishlari lozim.